

24 вересня 1994 року. Число 50 (444)

Він помер уві сні 18 вересня 1992 року. Кажуть, що так відходять люди з чистою совістю, без тягару на душі. "Дотикаю рукою чоло, лице, руки — ще зовсім теплий. Цілую в обличчя, в чоло. Невже мертвий? — знаю і не вірю... Яка була остання думка під теплим чолом? Що приснилося перед смертю?.. Чомусь вірю, що коли перед ним проходив фільм його життя, то центральною картиною була коломийська церква у день нашого вінчання, над нею ключ птахів, що став ворожбою виїзду з батьківщини...", — так написала у своїх спогадах про Івана Кейвана його дружина Марія...

У митців його покоління, які народилися і зросли в Україні, був вибір доріг: на еміграцію, у небуття чи у славу. Він вибрав перше, бо у березні 1944 року йому не вповинилося й тридцяти п'яти, а задумів і сподівань було так багато. А ще були болючі спомини про арешти польською поліцією і коломийську, львівську, варшавську в'язниці, щотижневі відмічання в НКВС за "перших совітів" та арешт німцями як заручника... Він пішов на Захід перед наближенням радянських військ. Тоді ж Коломию покинули й Олена Кисілевська, Володимир Павлусевич, інші люди від культури. То була дорога на чужину, шлях у довге забуття на рідній землі... З того часу його життя було поділене навпіл — на "до" і "після"...

У Коломийську гімназію він, син столяра з Карлова на Снятинщині Миколи Кейвана, прийшов 1919 року. Його послали вчитися, хоч ще підросли менші за нього Василь, Марійка, Ганнуся, Володимир... Карикатури на гімназійних професорів засвідчили, що росте талант, небуденна особистість. А тому 1927 року, закінчивши гімназію Іван Кейван пішов на студії до мистецької школи Олексія Назарівського. Тут він упродовж двох років жив у мистецькій атмосфері, хоч, як сам зізнався в тому, нічого не навчився — вроджений талант графіка,

яким було наділено Івана Кейвана, прагнув свого специфічного вияву. Наступні чотири роки (1928-32) він віддав студіям у Краківській Академії мистецтв, а в 1932-37 роках учився графіки у Варшавській Академії мистецтв. Разом з тим, він вивчав й історію та мистецтвознавство у Варшавському університеті... То була пора молодості, юнацьких мрій, час повного віддавання себе мистецтву. Був перейнятий мистецтвознавчими проблемами, виступав у пресі як критик.

Власне, ще в студентські роки свідченням його творчого обдарування були численні нагороди, головню перші і другі. Знали його як активного члена мистецького товариства "Спокій" у Варшаві, де навесні 1933 року він уперше наважився прилюдно виставити свої роботи. Згодом він брав участь у діяльності Асоціації Незалежних Українських Мистців і Спільки Українських Образотворчих Мистців.

Так співало, що в той час, як на Великій Україні люди вмирали голодною смертю, молодий графік розробляв проекти українських грошей, сподіваючись на відродження

дружиною Марією покинув Коломию, для Івана Кейвана розпочалася дорога у чужий світ, який треба було заново завойовувати, брати приступом, аби вижити. Для нього емігрантські часи розпочалися з таборів для втікачів у Німеччині. Просто дивно, як у тяжких умовах повенної Європи цей чоловік міг жити творчо. В Баварії, скажімо, він виконав велику серію альпійських пейзажів, а також графічних робіт, зокрема, "Моя дружина", "Родина", "Автопортрет..." Брав участь у виставках в Німеччині, Нідерландах, Франції... А коли видалася можливість покинути Європу, то з дружиною і двома дітьми подався до Канади; то було 1949 року.

Осіли на півночі країни, в Едмонтоні, де зима триває півроку. Був малярем реклами, бо з самого лише мистецтва годі було вижити. Однак, працював і як митець, тому незабаром про нього почала писати преса, зокрема французька, де було сприйнято роботи Івана Кейвана як "глибоко одухотворені та виконані безконкурентційною технікою". Як згадував митець, то була лише слава, а не гроші...

З 1950-х років Іван Кейван віддався творчій праці і посів одне з провідних місць у сучасному образотворчому мистецтві. Створив цілу галерею портретів діячів української культури, зокрема свою шевченкіану, портрет Івана Франка тощо. Цікаві пейзажі, з видами Тихого океану, озер, рік. Виконав низку ікон, розмалював церкви, в тому числі аж три — в Альберті. Але він жив споминами про рідний край — скажімо пейзаж "Вид на Русівську Хащу"... Написав працю-спомин "Василь Стефаник як людина". Вийшли друком його монографії про Володимира Січинського, Дмитра Антоновича, Василя Кричевського, Тараса Шевченка... Десятки, сотні статей з проблем малярства, розкиданих в канадійській та зарубіжній пресі. А ще була головна праця життя — "Історія українського мистецтва". Цікаво, що йшлося тут і про українське мистецтво в країнах Південної Америки, Австралії, Європи...

Там, далеко від дому, його працю вшанували ступенем дійсного члена Наукового Товариства ім. Шевченка, тобто академіка по-нашому. Згодом же його іменували професором історії мистецтва університету в Римі.

Тяжко переживав за рідною землею, з гіркою про не, що не знають його в Україні. Масмо сповнені ширих людських переживань листи до краян, частково опубліковані у першій в Коломиї розвідці про нього, написаній Іваном Романюком ще 1990 року і надрукованій на сторінках "Агро".

Після півстоліття розлуки Іван Кейван повертається до Коломиї. Уже як легенда, в якій знову поєднались два періоди — "до" і "після".

ІВАН КЕЙВАН. ДОВГА ДОРОГА ДОДОМУ

національної держави. Це спричинило до того, що його звинуватили у фальшуванні грошей. Як згодом писав сам Іван Кейван, поліціянти з його справи зробили справжню "арабську казку". Були обвинувачення, конфіскації, ув'язнення...

Цей чоловік був перейнятий потребою постійно вчитися, удосконалюватися. 1939 року закінчив Варшавський державний інститут і отримав право навчати в середніх та професійних школах. Деякий час працював у Львові, а добу "перших совітів" перебував у Снятині. То був час наочного знайомства з тим, що таке нова влада з її неодмінними атрибутами — лозунгами й портретами вождів, підозрами в нелояльності...

З приходом німців Іван Кейван перебрався до Коломиї, де викладав малювання та історію мистецтва у гімназії та будівельному ліцеї.

Як і в період довоєнних мистецьких студій, так і в час окупації Іван Кейван багато працював творчо. Шкода лише, що не все, створене ним у ті часи, дійшло до нас...

Однак, творчий світ майстра повністю розкрився уже поза ріднокраєм, бо роки війни були не надто сприятливими до творчості.

Відтоді, як разом з молодію

Микола ВАСИЛЬЧУК.

УШАНУВАЛИ МИТЦЯ

16 вересня цього року в концертній залі Коломийської музичної школи № 1 відбулася товариська зустріч для вшанування пам'яті митця-графіка і мистецтвознавця Івана Кейвана. Підготували її і провели працівники музею історії міста Коломиї. Зокрема, директор Михайло Арсак та науковці Мирослава Кочержук і Люба Менів. Це перше вшанування самотнього

митця у ріднокраї з часу його від'їзду за кордон. Крім організаторів, про Івана Кейвана говорили його брат лікар Володимир Кейван, пані Галина Грабець, Люба Сьом'як, Люба Бабій та пані Черпінський і Сербинський.

Присутні змогли переглянути дві виставки. Перша — фотоматеріали про життя і творчість цього майстра (з фондів музею історії міста Коломиї). А друга — це оригінальні твори самого Івана Кейвана. Їх небагато, лише три — портрет Тараса

Шевченка (фонди музею Гуцульщини та Покуття), а також роботи із приватних зібрань — портрет Франца Сабадаша і портрет дружини художника.

У ході проведення заходу звучала музика у викопанні Марти Томенко, Юрія Пригородського і Любомира Лехника.

Матеріали про життя і творчість Івана Кейвана читайте на 7-й стор.

Вл. інф.